

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนสภาพไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ จากสังคมที่มีวิถีชีวิตที่เคยพึ่งพากัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นสังคมที่เข้าสู่ระบบการแข่งขัน ทำให้สังคมและวิถีชีวิตความเป็นไทยเปลี่ยนไป จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายบริบท จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แสวงหาผลประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ โดยกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาให้มีคุณธรรม นำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการทุกคนทุกวัยตลอดชีวิต ให้เด็กได้ฝึกคิดเป็นระบบอย่างเหมาะสม รู้ถึงความสามารถที่ตนเองมีอยู่และที่สำคัญคือการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีความสุขจากการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาและการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรก เพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้กิจกรรมกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการของสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะนำไปสู่ความเป็นบุคคล

ที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป การศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาบนพื้นฐานการ
อบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็ก
แต่ละบุคคล ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิตทางสังคม
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 9)

การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลง โดยให้โอกาสใน
การเรียนรู้ด้วยการเตรียมความพร้อมให้เด็กปฐมวัยสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้
อย่างมีความสุขนั้น เด็กต้องอาศัยความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เพราะความสามารถ
ดังกล่าวจะช่วยให้การดำเนินชีวิตการทำงานมีประสิทธิภาพ เป็นจุดเริ่มต้นให้คนแสดงออก
ที่ดั่งใจก่อเกิดประโยชน์สร้างสรรค์สังคมและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ได้ (บุญสุพร
เพ็งทา, 2544, หน้า 1) เด็กปฐมวัยจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า หากได้รับการพัฒนา
รอบด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมจะส่งเสริม
ให้เด็กเจริญเติบโตได้อย่างมีคุณภาพ การศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งของการส่งเสริม
พัฒนาการทั้ง 4 ด้านดังกล่าว โรงเรียนจึงมีบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างสำคัญยิ่ง
ในการดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่
เอื้อต่อการพัฒนาการเด็ก เพราะเด็กปฐมวัยเป็นวัยของการวางรากฐานชีวิตและเป็นวัยที่มี
พัฒนาการต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและ
สติปัญญา ถ้าเด็กได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเรียนรู้ การอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง
และเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความสามารถที่เขามีอยู่อย่างเต็มที่ตามวัย ก็จะทำให้เติบโตขึ้นเป็น
ผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ถ้าหากเด็กไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง ขาดประสบการณ์ที่
ควรจะได้รับ หรือไม่มีโอกาสใช้ความสามารถตามวัยได้อย่างเต็มที่ก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่
ที่ด้อยคุณภาพ (รติชน พิทยสธ, 2543, หน้า 14) ตลอดจนขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา
พัฒนาด้านการเรียนรู้และขาดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านการช่วยเหลือและแบ่งปัน เป็นต้น
ดังนั้นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาโดยเฉพาะ
ทักษะการแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมช่วยเหลืออื่นนั้น ครูควรให้ความสำคัญ
และคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กทั้งในด้านพัฒนาการการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่าง
บุคคลโดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กพัฒนาทักษะพื้นฐานทุกด้าน โดยผ่านรูปแบบ
กิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำและปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีการ
ดังกล่าว นำไปสู่การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา และพัฒนาการ และพฤติกรรม
ช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยในที่สุด

การจัดการเรียนแบบร่วมมือมีนัยว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อผลประโยชน์และเกิดความสำเร็จร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือมิใช่เป็นเพียงจัดให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เช่น ทำรายงาน ทำกิจกรรมประดิษฐ์หรือสร้างชิ้นงาน อภิปราย ตลอดจนปฏิบัติการทดลองแล้ว ผู้สอนทำหน้าที่สรุปความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น แต่ผู้สอนจะต้องพยายามใช้กลยุทธ์วิธีให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการประมวลสิ่งที่มาจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ จัดระบบความรู้สรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นหลักการสำคัญ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2544, หน้า 15) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้สอนจะต้องเลือกเทคนิคการจัดการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรมรับผิดชอบงานของกลุ่มร่วมกัน โดยที่กลุ่มจะประสบความสำเร็จได้ เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเดียวกัน นั่นคือ การเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแบบร่วมมือมากยิ่งขึ้น ในบทนี้จะกล่าวถึง รายละเอียดของแบบร่วมมือ ประกอบไปด้วย ความหมาย วัตถุประสงค์ องค์ประกอบสำคัญของแบบร่วมมือ ความแตกต่างระหว่างแบบร่วมมือกับการเรียนเป็นกลุ่มแบบดั้งเดิม ขั้นตอนการจัดกิจกรรม เทคนิคการแบบร่วมมือ วิธีการเรียนแบบร่วมมือ ประโยชน์ของแบบร่วมมือ เงื่อนไขการเลือกวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และเหตุผลของการผสมผสานการสอนแบบต่าง ๆ และสรุปท้ายบทรวมทั้งในตอนท้ายจะมีกิจกรรมและคำถามท้ายบท สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Johnson and Johnson (1987, pp. 12-13) ได้ศึกษาสาเหตุที่ทำให้การสอนโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือใช้ได้ผลดีไว้ดังนี้ เด็กเก่งที่เข้าใจคำสอนของครูได้ดีจะเปลี่ยนคำสอนของครูเป็นภาษาพูดของเด็กอธิบายให้เพื่อนฟังได้ และทำให้เพื่อนเข้าใจดีขึ้น เด็กที่ทำหน้าที่อธิบายบทเรียนให้เพื่อนฟังจะเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น ครูทุกคนทราบข้อนี้ดีคือ ยิ่งสอนยิ่งเข้าใจบทเรียนที่ตนเองสอนได้ดียิ่งขึ้น การสอนเพื่อนเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว ทำให้เด็กได้รับความเอาใจใส่ และมีความสนใจมากยิ่งขึ้น เด็กทุกคนต่างก็พยายามช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพราะครูคิดคะแนนเฉลี่ยของทั้งกลุ่ม เด็กทุกคนเข้าใจดีว่าคะแนนของตนมีส่วนช่วยเพิ่มหรือลดค่าเฉลี่ยของกลุ่มดังนั้น ทุกคนต้องพยายามอย่างเต็มที่ที่จะคอยอาศัยเพื่อนอย่างเดียวยังไม่ได้ เด็กทุกคนมีโอกาสดูฝึกทักษะทางสังคม มีเพื่อนร่วมกลุ่มและเป็นการเรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมงานซึ่งจะเป็นประโยชน์มาก เมื่อเข้าสู่ระบบการทำงานอันแท้จริง เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการกลุ่มเพราะการปฏิบัติงานร่วมกันนั้น ก็ต้องมีกระบวนการทบทวนการทำงานของกลุ่มเพื่อให้ประสิทธิภาพ การ

ปฏิบัติงานหรือคะแนนของกลุ่มดีขึ้น เด็กเก่งจะมีบทบาททางสังคมในชั้นมากขึ้นเพราะเขาจะรู้สึกว่าเขาไม่ได้เรียนหรือหลบไปท่องหนังสือเฉพาะตนเพราะเขามีหน้าที่ต่อสังคมด้วย และในการตอบคำถามในห้องเรียนถ้าหากตอบผิดเพื่อนจะหัวเราะ เมื่อทำงานเป็นกลุ่ม เด็กจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันถ้าหากตอบผิดก็ถือว่าตอบผิดทั้งกลุ่ม คนอื่น ๆ อาจจะช่วยเหลือบ้าง เด็กในกลุ่มจะมีความผูกพันกันมากขึ้น และการจัดการเรียนแบบร่วมมือการทำเป็นกลุ่ม ซึ่งนอกจากการจัดการเรียนแบบร่วมมือแล้วนั้น ยังมีรูปแบบการจัดการประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอีกคือ การใช้ปัญหาเป็นฐาน

นอกจากการเรียนการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning หรือ PBL) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแนวคิดตามทฤษฎีสร้างสรรคนิยม (Constructivism) มีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget and Vygotsky ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการสร้างความรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและเกิดการซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่และปรับโครงสร้างทางด้านสติปัญญาให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem-Based Learning หรือ PBL เป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งนำเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโลกแห่งความเป็นจริง ที่มีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย เป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างหลากหลายโดยใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อทำความเข้าใจปัญหา เชื่อมโยงปัญหาและระบุปัญหาให้ชัดเจนกำหนดแนวทางที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหา ศึกษาค้นคว้าสังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้, 2550, หน้า 8) นักเรียนเองมีส่วนร่วมในการเรียนและได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดและแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยอิสระ ครูมีส่วนช่วยในการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้การเรียนรู้เป็นกระบวนการตลอดชีวิต (Lifelong process) เพราะความรู้เก่าที่นักเรียนมีอยู่จะถูกนำมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ตลอดเวลา จึงทำให้นักเรียนไม่ล้าหลัง ทันเหตุการณ์ ทันโลกและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้ดี (ทีศนา แคมมณี, 2545, หน้า 136) และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้นในปัจจุบัน โดยนำมาใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของการคิด (Quality of Thinking) โดยวิธีการหาความรู้คำตอบของปัญหาจากสื่อ จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการทดลองปฏิบัติจริง

การส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาแก่เด็กทุกคนตั้งแต่ปฐมวัย トラバจนเดิบ
ใหญ่จึงเป็นสิ่งสำคัญ (Dewey, 1933, pp. 17–21, Fehr, 1973, p. 423 อ้างถึงใน
เปลว ปุริสาร สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดการ
จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น
การคิดเป็นความสามารถของสมองที่ประมวลข้อมูลที่ได้จากการรับรู้มาสร้างเป็นองค์
ความรู้ในตน ซึ่งสามารถพัฒนาขึ้นได้ตั้งแต่ วัยเรียน "กระบวนการคิด" จึงเป็นสิ่งที่
โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนทุกระดับชั้น เช่น เดียวกับการศึกษาปฐมวัยซึ่ง ปรากฏให้เห็น
อย่างเด่นชัดใน "หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546" การสอนให้คิดเป็นวิธีแห่ง
ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อหาสาเหตุของปัญหา ดังที่ โกวิท วรพิพัฒน์
(2544, หน้า 12) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการจัดการสอนให้ "คิดเป็น" ว่าเป็นกิจกรรมที่
ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาโดยเฉพาะความสามารถในการแก้ปัญหานั้นครูควร
ให้ความสำคัญและคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กทั้งในด้านพัฒนาการ และความแตกต่าง
ระหว่างบุคคลโดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กพัฒนาทักษะพื้นฐานทุกด้าน โดยผ่าน
รูปแบบกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำและปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Dewey,
Piaget and Bruner วิธีการ ดังกล่าวนี้นำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา
ของเด็กปฐมวัยในที่สุด การที่จะช่วยพัฒนาความพร้อมทางสติปัญญาให้กับเด็กนั้นครู
สามารถใช้การเล่น และอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยจะทำให้เด็กสนุกสนาน
เพลิดเพลินไม่เบื่อหน่าย ขณะเดียวกันเด็กก็ได้เรียนรู้ไปโดยไม่รู้ตัว ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของ
เด็กชอบเล่นถ้าสิ่งใด เป็นการเล่นเด็กจะสนใจและเต็มใจ ดังนั้นครูควรหาวิธีให้เด็กได้เล่นได้
ใช้อุปกรณ์การสอนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้การจัดประสบการณ์ประสบผลสำเร็จ
และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เริ่มมาจากการแส
การปฏิรูปการศึกษาที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความรู้ คุณคุณธรรม
จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
ภายใต้คำจำกัดความว่าเก่ง ดี มีสุข ทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญในการเรียนรู้ (จิตติมา สวัสดิ์กำจรพงศ์, 2546, หน้า 1) แสงเดือน นนทเปารยะ
(2547, หน้า 1) กล่าวว่า สมองของมนุษย์นั้นเริ่มต้นพัฒนามาตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ และจะ
พัฒนาอยู่ตลอดเวลา แต่ช่วงที่มีความสำคัญและมีการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วที่สุดคือ

ช่วง 4 ปีแรกของชีวิต สมองจะพัฒนาได้ถึงร้อยละ 50 ในช่วง 4-8 ปี จะพัฒนาได้อีก ร้อยละ 30 และจะพัฒนาอีกร้อยละ 20 ในช่วงต่อมา แสดงให้เห็นว่าในช่วงปฐมวัยนั้นเป็น ช่วงแห่งการพัฒนาอย่างแท้จริงสอดคล้องกับเท็ดคักดี สุขคง (2553, หน้า) ที่กล่าวว่า เด็กปฐมวัย เป็นเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ การอบรมและเลี้ยงดูแก่เด็ก ปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้าน จากบิดามารดาคนรอบข้างและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผล ให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเจริญเติบโตทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ สมอง สติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์ แม่จนถึง 4 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงสุด (ประมาณร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่) การอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโต เต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้ จะเป็นรากฐานที่ดีให้เขาเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี เจริญฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข เด็กปฐมวัยจะมีชีวิตรอดและเติบโตได้ก็ด้วย การพึ่งพาพ่อแม่ และผู้ใหญ่ที่ช่วยเลี้ยงดูปกป้องจากอันตราย หากผู้ใหญ่ให้ความรักเอาใจ ใส่ใกล้ชิด อบรมเลี้ยงดูโดยเข้าใจเด็กพร้อมจะตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่เปลี่ยนไป ตามวัยได้อย่างเหมาะสมให้สมดุลกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาและสังคม แล้ว เด็กจะเติบโตแข็งแรงแจ่มใส มีความมั่นคงทางใจ รู้ภาษา ใฝ่รู้ และใฝ่ดี พร้อมทั้งจะ พัฒนาตนเองในขั้นต่อไป ให้เป็นคนเก่งและคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีประโยชน์

การจัดการเรียนให้กับเด็กปฐมวัยควรส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรม การ ช่วยเหลือ เพราะเป็นการช่วยสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อน และพัฒนาความเข้าใจ ผู้อื่น เกิดการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน และสร้างขอบเขตความก้าวหน้าให้กับมนุษย์ ซึ่ง พัชรี ผลโยธิน (2540, หน้า 59-62) ได้อธิบายลักษณะกิจกรรมที่ส่งผลให้เด็กปฐมวัย แสดงพฤติกรรมช่วยเหลือ โดยการเปิดโอกาส ให้เด็กได้เล่นร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน เช่น มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ได้ตัดสินใจร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และใช้ วัสดุร่วมกัน เจาะต่ออรอง ทำงานประสานกันจนงานประสบความสำเร็จ สามารถประเมิน ความก้าวหน้าของตนเองได้ การจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสได้ร่วมกัน ทำเป็นกลุ่มอย่าง เหมาะสมสอดคล้องกันระดับพัฒนาการและความต้องการของเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน อย่างเสมอภาคกันนั้นเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พบ น้อยมากในสังคมไทย แม้นคนไทยในสังคมจะมีความสามารถเก่งสักเพียงใด ถ้าขาด พฤติกรรมช่วยเหลือความร่วมมือแล้ว ย่อมทำความล้มเหลวตกต่ำให้กับสังคม

ดั่งที่ บุครินทร์ สิริปัญญาธร (2541, หน้า 20) กล่าวว่า พฤติกรรมการช่วยเหลือมีคุณค่า ต่อการสร้างความจริงใจ งามอกงามให้กับเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือให้กับเด็กปฐมวัย ให้มีโอกาสได้พัฒนา เพื่อเป็นการปูพื้นฐานของการร่วมมือในการทำงานกับบุคคลอื่นในสังคมขนาดใหญ่ต่อไป การที่เด็กมีโอกาสร่วมกันในโรงเรียน จะช่วยให้เด็กได้รับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ รู้จักเชื่อมโยงข้อเท็จจริง มโนเมติ และหลักการสามารถแก้ปัญหาได้ (วิไลลักษณ์ แจ่มแสง, 2548, หน้า 9) ดังนั้น การพัฒนาพฤติกรรมการช่วยเหลือสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ ตั้งแต่เด็กระดับปฐมวัย โดยเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเพื่อนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นกลุ่ม เด็กปฐมวัยควรได้รับการส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือ เพราะเป็นพฤติกรรมที่มีคุณค่า ต่อการสร้างความจริงใจ งามอกงามให้กับเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงจำเป็นต้องส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีโอกาสได้พัฒนา และปูพื้นฐานของการช่วยเหลือในการทำงานกับบุคคลอื่นในสังคมซึ่ง ศศิมา พรหมรักษ์ (2546, หน้า 1) กล่าวว่าเด็กที่มีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ที่ดี แต่มีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเป็นจำนวนมาก จะไม่สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสาเหตุที่เด็กไม่ประสบผลสำเร็จในชีวิต และเป็นปัญหาที่รุนแรงของสังคมต่อไป ในอนาคตฉะนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ต้องเน้นการพัฒนาเด็กให้เป็นทั้งคนเก่ง คนดี รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สังคมและอยู่ร่วมกันได้

สำหรับสภาพปัญหาของโรงเรียนสิริกัญญาวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ที่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่ 3 เมื่อวันที่ 6-8 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2555 พบว่า มาตรฐานที่ 1 มาตรฐานที่วัดด้วยผลการจัดการศึกษา ตัวบ่งชี้ที่ 1 เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย ตัวบ่งชี้ที่ 2 เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจสมวัย และตัวบ่งชี้ที่ 3 เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมสมวัย ทั้งสามตัวบ่งชี้มีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2554-2558, หน้า 15-17) แต่ในตัวบ่งชี้ที่ 4 เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาสมวัย ยังมีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดี คือเด็กมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องสมวัย มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้วิจัยวิเคราะห์พบสาเหตุเนื่องจาก เด็กขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา ขาดทักษะกระบวนการพัฒนาการ ทำให้เด็กไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จึงส่งผลต่อพัฒนาการของเด็กด้านต่าง ๆ ที่ยังไม่เต็มตาม

ศักยภาพอย่างที่เราควรจะเป็น ทำให้พัฒนาการด้านอื่นๆต่ำลงด้วย ซึ่งในการประเมินมาตรฐานคุณภาพภายนอกรอบที่ 4 ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังให้ผลการประเมินสูงกว่าเดิม คือ อยู่ในระดับดีมาก หรือดีเยี่ยมต่อไป

จากการรายงานผลการประเมินพัฒนาการและผลการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ. ซึ่งให้เห็นว่าพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 อยู่ในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ และมาตรฐานที่ 4 เด็กมีความคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐานอื่น ๆ และมีแนวโน้มต่ำลงเรื่อย ๆ จากปัญหาดังกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย และการพัฒนาทักษะการคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ ควรได้รับการพัฒนาให้เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนและสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย มีจินตนาการและมีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีขึ้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักจิตวิทยา และหลักการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการของเด็ก และพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็ก จึงสนใจจะนำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นการวางรากฐานในการเรียนรู้ที่ดีของเด็กต่อไปในอนาคต

ดังนั้น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสติปัญญาโดยเฉพาะทักษะการคิดแก้ปัญหา นั้น ครูควรให้ความสำคัญและคำนึงถึงธรรมชาติของเด็กทั้งในด้านพัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้เด็กพัฒนาทักษะพื้นฐานทุกด้าน โดยผ่านรูปแบบกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือกระทำและปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการเรียนรู้ด้วยวิธีการดังกล่าว นำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการและพฤติกรรมความช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยในที่สุด

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานของเด็กปฐมวัย ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของดัชนีประสิทธิผลหรือไม่ อย่างไร

2. ทักษะการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์หรือไม่ อย่างไร

3. พัฒนาการของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์หรือไม่ อย่างไร

4. พฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์หรือไม่ อย่างไร

5. ทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน (สูง ปานกลาง และต่ำ) เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานของเด็กปฐมวัย ที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย มีความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานของเด็กปฐมวัย ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานดัชนีประสิทธิผล

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ระหว่างก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์

3. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ระหว่างก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์

4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ระหว่างก่อนการจัดประสบการณ์และหลังการจัดประสบการณ์

5. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน (สูง ปานกลาง และต่ำ) เมื่อได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานของเด็กปฐมวัย มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานดัชนีประสิทธิผลตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป
2. ทักษะการคิดแก้ปัญหาของปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์
3. พัฒนาการของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์
4. พฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์
5. ทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีความฉลาดทางอารมณ์ต่างกัน (สูง ปานกลาง และต่ำ) ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีคุณภาพโดยผ่านกระบวนการวิจัย
2. เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมการช่วยเหลือ มากยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการนิเทศส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอน ระดับปฐมวัย จัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน
4. ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยที่มีคุณภาพ
5. เป็นแนวทางสำหรับครูผู้จัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ไปปรับใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดด้านอื่น ๆ
6. เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยนำรูปแบบการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาให้กับเด็กปฐมวัย
7. เด็กปฐมวัย มีความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้มากขึ้น มีพัฒนาการด้านสติปัญญาสูงขึ้น และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยทั้งชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 11 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 12 โรงเรียน จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวน 205 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยทั้งชาย-หญิงที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสีสุกห้วยโงง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา

2559 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยผู้วิจัยคาดว่าน่าจะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 การจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน

2.1.2 ความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

2.1.2.1 สูง

2.1.2.2 ปานกลาง

2.1.2.3 ต่ำ

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ทักษะการคิดแก้ปัญหา

2.2.2 พัฒนาการ

2.2.3 พฤติกรรมการช่วยเหลือ

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นสาระที่ควรรู้ สาระการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัวสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ตามหลักสูตรปฐมวัยพุทธศักราช 2546 แบ่งเป็น 8 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ฤดูกาล 2) น้ำ 3) พืชพันธุ์นานา 4) ชีวิตสัตว์น่ารู้ 5) วิทยาศาสตร์น่ารู้ 6) ดิน หิน ทราย 7) ดอกไม้แสนสวย 8) ธรรมชาติทรรษา

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

เวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน ๆ ละ 30-40 นาที รวม 40 แผน โดยทดลองในช่วงเวลาของกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ไม่รวมเวลาที่ใช้ประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหา และสังเกตพฤติกรรมความช่วยเหลือ ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือของวัฒนาพร ระวังทุกข์ (2545, หน้า 174-175) กล่าวถึง ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้ 1) ขั้นเตรียม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วย ครูแนะนำทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน และจัดเป็นกลุ่มย่อยๆ ประมาณ 4-6 คน ครูควรแนะนำเกี่ยวกับระเบียบของกลุ่มบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม แจกวัสดุประสงค์ของบทเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกัน และการฝึกฝนทักษะพื้นฐานสำหรับในการทำกิจกรรมกลุ่ม 2) ขั้นสอน ครูควรนำเข้าสู่บทเรียน แนะนำเนื้อหา แนะนำแหล่งข้อมูล และมอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม 3) ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยแต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สมาชิกในกลุ่ม จะได้ร่วมกันรับผิดชอบต่อผลงานของกลุ่ม ซึ่งครูอาจกำหนดให้นักเรียนใช้เทคนิคต่าง ๆ กัน โดยในการเรียนครั้งหนึ่ง ๆ อาจต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือหลายเทคนิคประกอบกัน เพื่อให้ได้ผลการเรียนที่มีประสิทธิภาพ 4) ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ซึ่งในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้วหรือยัง ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร ในขั้นนี้เน้นการตรวจสอบผลงานกลุ่ม และรายบุคคล ซึ่งในบางกรณี เด็กนักเรียนต้องซ่อมเสริมส่วนที่ยังบกพร่องต่อจากนั้นจึงเป็นการทดสอบความรู้ 5) ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม โดยครูและนักเรียนช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่ม และพิจารณาว่าอะไรคือจุดเด่นของงาน และอะไรคือสิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไข และศึกษากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานตามแนวคิดของประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2548, หน้า) กล่าวถึง ขั้นตอนของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากเรียนรู้ได้และเกิดความสนใจที่ค้นคำตอบ ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเองและประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และ

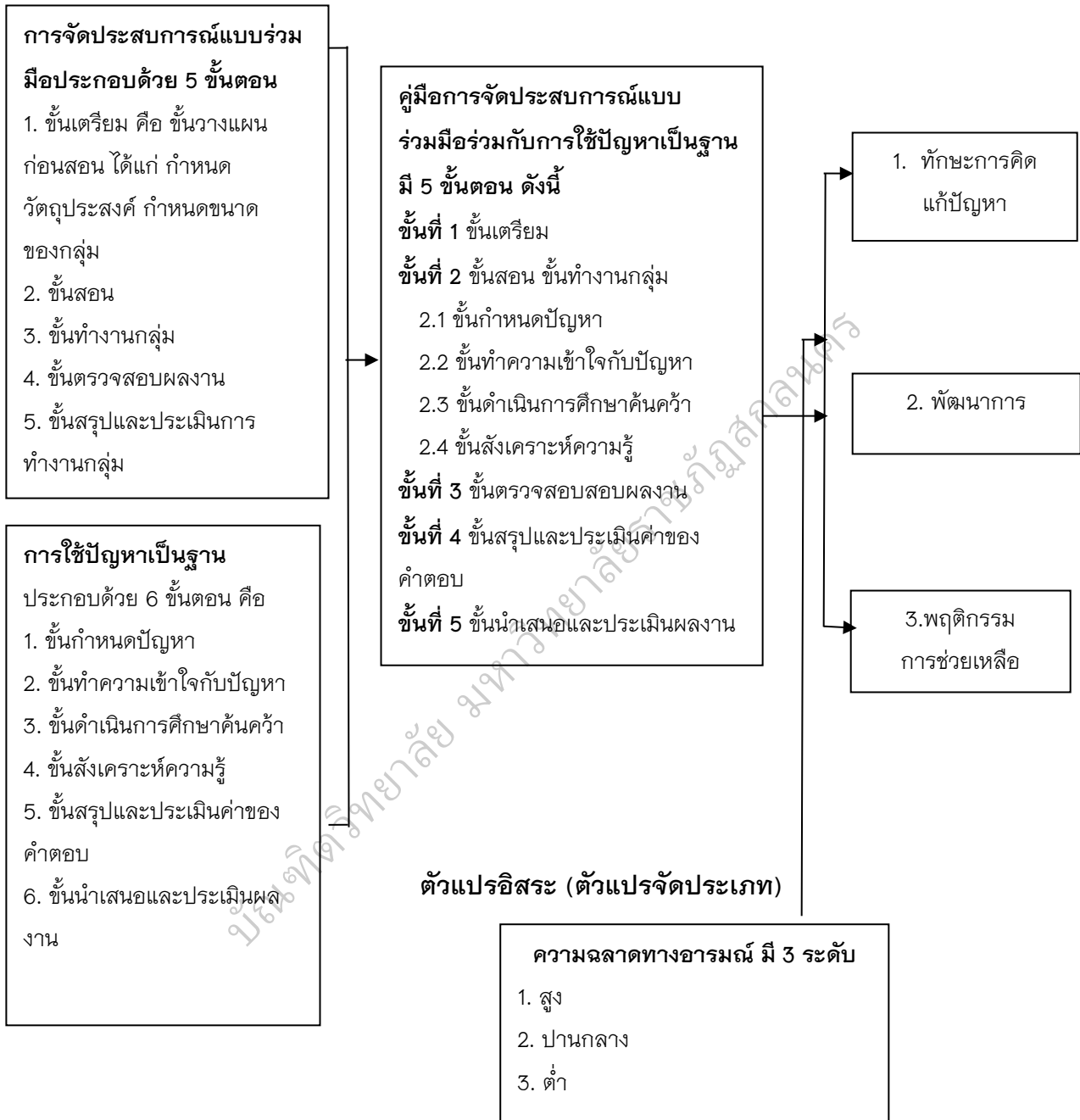
ประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง ชั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงาน

ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดของทั้งหมดมาบูรณาการเพื่อพัฒนาเป็นคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ที่สามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ตัวแปรอิสระ(ตัวแปรจัดกระทำ)

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัยเรื่องผลการใช้คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อทักษะการคิดแก้ปัญหา พัฒนาการ และพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ดังนี้

1. คู่มือ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารให้คำแนะนำ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม ในการจัดประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและมาตรฐาน ประกอบด้วย กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินกิจกรรม การวัดผล โดยผู้จัดประสบการณ์สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียนให้กับเด็กปฐมวัย โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นการปูพื้นฐานหรือพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ทักษะในการสังเกตโดยผ่านประสาทสัมผัส ทั้งห้า เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน โดยให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ มีประสบการณ์ตรงกับสื่อสิ่งแวดล้อม บุคคล ตามความสามารถของเด็ก เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับต่อไป

3. แบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่นักเรียนมีความสามารถแตกต่างกัน โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในการเรียนร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งนักเรียนจะบรรลุถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มไปถึงเป้าหมายเช่นเดียวกัน ความสำเร็จของตนเองก็คือความสำเร็จของกลุ่มด้วย

4. การใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์ปัญหาที่ใกล้ตัวเด็กเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ในการตัดสินใจแก้ปัญหา โดยให้เด็กเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย และมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการจัดประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียนได้และเกิดความสนใจที่ค้นคำตอบ

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ต้อง เรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้วยวิธีการหลากหลาย

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละ กลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเองและประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความ เหมาะสมหรือไม่เพียงใด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงาน ของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มช่วยกัน สรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ ความรู้และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงาน

5. คู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือรวมกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง เอกสารเพื่ออำนวยความสะดวกเป็นแนวทางในการปฏิบัติกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกัน โดยใช้สถานการณ์ปัญหาที่ใกล้ตัวกระตุ้นให้เด็กใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ตัดสินใจแก้ปัญหา เรียนรู้ร่วมกันแบ่งเป็นกลุ่มย่อย มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือรวมกับการใช้ปัญหา เป็นฐานจะประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ที่มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน ขั้นทำงานกลุ่ม

2.1 ขั้นกำหนดปัญหา

2.2 ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา

2.3 ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า

2.4 ขั้นสังเคราะห์ความรู้

ชั้นที่ 3 ชั้นตรวจสอบผลงาน

ชั้นที่ 4 ชั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ

ชั้นที่ 5 ชั้นนำเสนอและประเมินผลงาน

6. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยมีความฉลาดทางอารมณ์ได้ 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และมีสุข การวิจัยในครั้งนี้วัดความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้แบบวัดของกรมสุขภาพจิต ในช่วงอายุ 3-5 ปี จำนวน 40 ข้อ เพื่อแบ่งเด็กปฐมวัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มต่ำ

7. ทักษะการคิดแก้ปัญหา หมายถึง ความสามารถของเด็กที่แสดงออกโดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์เดิมมาประกอบในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและสรุปผล เพื่อตัดสินใจแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวัยของเด็ก วัดได้จากแบบประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ซึ่งเป็นสถานการณ์ปัญหาประกอบรูปภาพที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยปัญหาของตนเองที่ต้องแก้ไขทันที ปัญหาของตนเองที่ไม่ต้องแก้ไขทันที ปัญหาของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และปัญหาของผู้อื่นที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์ให้สอดคล้องกับคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือกับการใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งสามารถวัดได้โดยแบบประเมินทักษะการคิดแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

8. พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่แน่นอนตามลำดับขั้นตอนจากประสบการณ์ที่ได้รับและเมื่อได้รับการฝึกฝนและฝึกหัดจนเกิดความชำนาญ แล้วจะส่งผลทำให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรขึ้น การจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ ดังนั้น ผู้สอนควรพิจารณาเลือกใช้เทคนิค กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน และใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย ทั้งนี้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน และสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งสามารถวัดได้โดยแบบสังเกตพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

9. พฤติกรรมการช่วยเหลือ หมายถึง การแสดงออกของเด็กปฐมวัยจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองหรือทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการสื่อสาร วางแผน เสนอความคิดเห็น การอยู่ร่วมกัน กับผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งรวมถึง การช่วยเหลือ การแบ่งปัน การเป็นผู้นำผู้ตาม และ ความรับผิดชอบ เพื่อให้งานสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมาย มีรายละเอียดดังนี้

1) การช่วยเหลือ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกด้านการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นของเด็กปฐมวัย โดยการช่วยทำกิจกรรม ช่วยแสดงความคิดเห็น ในการช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จใน การทำกิจกรรม

2) การแบ่งปัน หมายถึง พฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงถึงการแบ่งปันสิ่งของ ให้เพื่อน หยิบหรือส่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการ และรอคอยเพื่อนในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น

3) การเป็นผู้นำผู้ตาม หมายถึงการแสดงออกของเด็กปฐมวัยในบทบาทหน้าที่ของ ตนเอง บอกความต้องการของตนเองในความคิดริเริ่มปฏิบัติกิจกรรม ให้คำแนะนำเพื่อนใน การปฏิบัติกิจกรรม ยอมรับฟังและทำตามคำแนะนำของเพื่อน ในการปฏิบัติกิจกรรม

พฤติกรรมการช่วยเหลือสามารถวัดได้ด้วย แบบสังเกตพฤติกรรม การช่วยเหลือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

10. ดัชนีประสิทธิผล หมายถึง ค่าแสดงความก้าวหน้าของการเรียนด้วยคู่มือการจัดประสบการณ์แบบร่วมมือกับการใช้ปัญหาเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนกับคะแนนเต็ม

11. เด็กปฐมวัย หมายถึง นักเรียนชาย-นักเรียนหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านสีสุกห้วยโงง ศูนย์เครือข่ายการศึกษาที่ 11 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 12 โรงเรียน จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวน 36 คน